

УДК 323.1

DOI <https://doi.org/10.32782/app.v73.2024.9>

С. М. Матвієнків

orcid.org/0000-0002-7719-7791

кандидат політичних наук,

доцент кафедри політичних інститутів та процесів

ДВНЗ «Прикарпатський національний університет

імені Василя Стефаника»

Т. В. Лушагіна

orcid.org/0000-0001-8599-2923

кандидат політичних наук,

доцент кафедри соціології та політології

Чорноморського національного університету імені Петра Могили

ЕТНОНАЦІОНАЛЬНА ПОЛІТИКА У КРАЇНАХ ВИШЕГРАДСЬКОЇ ГРУПИ

Сучасний період розвитку міжнаціональних відносин часто характеризується як «епоха ідентичності». Цей термін відображає широкі дискусії, що відбуваються у багатьох кутках світу, стосовно сутності нових соціальних рухів, швидкості глобалізації та національного чи етнічного самовизначення, що охоплює національну або етнічну самоідентифікацію, почуття приналежності до власного народу, нації чи етнічної групи. У цьому контексті цікавим є досвід етнонаціональної політики країн Вишеградської групи.

Країни Вишеградської групи – Чехія, Словаччина, Польща та Угорщина – спільно розвиваються як члени Європейського Союзу, однак кожна з них має власні особливості та виклики у сфері етнонаціональних відносин. Ці країни зіткнулися з рядом загроз і викликів, пов'язаних з питаннями міжетнічної гармонії, захисту прав меншин, інтеграції іноземців, а також взаєморозуміння між різними етнічними групами. Етнонаціональна політика у цих країнах стає ключовим інструментом для вирішення таких проблем та забезпечення стабільності та розвитку суспільства в цілому. Також особливе місце у взаємовідносинах між національними, етнічними меншинами та державою посідає питання надання меншинам права представництва в органах влади на всіх рівнях. В умовах популістських настроїв політичних сил відбувається політизація етнічностей.

Політизація етнічних суб'єктів – це найчастіше реакція на той або інший вид політичної поведінки влади. Як правило, це форма самозахисту. Адже історія дає безліч прикладів, коли поведінка національної більшості і створеної нею держави становила небезпеку для меншин. Найстрашніша з них – геноцид, фізичне винищення групи, а також етноцид – знищення національної меншини примусовою асиміляцією, руйнуванням етноформуючих ознак – мови, звичаїв, традицій, історичної пам'яті (Матвієнків, 2022, с. 282).

Тож, дослідження та аналіз питання національних меншин є завжди актуальним для будь-якого суспільства. Однак варто зазначити, що ця проблематика відноситься до вкрай складних та дискусійних тем в науковому середовищі. Однак, аналізуючи наукову літературу, було зроблено висновки, що більшість дослідників зазвичай звертаються до історичних та культурологічних аспектів аналізу національних меншин, мало приділяючи увагу суспільно-політичній діяльності цих груп. Серед українських дослідників зазначеної проблематики варто відзначити напрацювання таких науковців як І. Варзар, В. Євтух, Ю. Римаренко, І. Кресіна, А. Колодій, І. Курас, О. Картунов, а також напрацювання, М. Букчина, Г. Луцишин, Г. Мелеганіч.

Ряд дослідників, зокрема, в польській науковій літературі Т. Броварек та Г. Халупчак, стверджує, що «існування певних суперечностей щодо національних меншин на території Європи – це нормальний стан, який існує тут багато століть і ніщо не вказує на те, що це явище може бути ліквідоване» (Chalupczak, 1998, с. 82).

Один із знаних сучасних дослідників проблем національних меншин у Центральній та Східній Європі Жюстін Берк пише, що «зрілі демократії мають одну рису – надійний соціально-політичний механізм регулювання відносин між більшістю та меншістю, який забезпечує всім рівні економічні можливості. У політичній сфері більшість зобов'язана надати меншості можливість вільно виражати свої претензії. Меншість, у свою чергу, для досягнення бажаних змін, повинна діяти як лояльна опозиція в рамках системи» (Chalupczak, 1998, с. 81). Ці та ряд інших факторів зумовлюють теоретичну та політико-практичну актуальність нашого дослідження.

Тож, мета цієї статті полягає у розкритті сутності та особливостей етнонаціональної політики у країнах Вишеградської групи, а також виявлення перспектив для подальшого розвитку та удосконалення цієї політики з метою забезпечення гармонії, рівності та стабільності в суспільстві.

Емпіричним матеріалом для даного дослідження стали: 1) законодавство країн Вишеградської групи; 2) документи національних товариств – програми; 3) матеріали конференцій, плани роботи, матеріали в мас-медіа, преса цих товариств; 4) результати соціологічних досліджень.

Необхідність дослідження етнополітичних процесів та забезпеченості прав національних меншин у країнах Вишеградської групи зокрема для України обумовлена рядом причин. По-перше, спільна історія сучасної частини України (Закарпаття) з Чеською Республікою та спільні кордони з Польщею, Угорщиною та Словаччиною. По-друге, постійне збільшення чисельності українців на територіях цих держав. По-третє, прагнення України до вступу у ЄС вимагає вивчення досвіду цих країн у всіх сферах, в етнополітичній зокрема (Мелеганич, 2014, с. 151).

Так, Зденка Мансфельдова проаналізувавши національні парламенти Польщі, Чехії та Угорщини у перші два десятиліття після занепаду комунізму, відзначила, що «саме процес європейської інтеграції сприяв становленню стабільних, функціональних, незалежних та внутрішньо організованих законодавчих установ» (Mansfeldová, 2011, с. 128).

Польща. Польське суспільство характеризується відносно невеликою участю представників етнічних, мовних і релігійних меншин, а також їх нерівномірний і значний розкид по території держави. За останнім офіційним переписом населення у 2021 році (грунтувалося на концепції «суб'єктивної національності», згідно з якою люди належать до конкретної національності; національна чи етнічна спільність визначалася шляхом вільного визнання національної належності перерахованих осіб) серед населення Польщі переважають люди з однорідною польською національною ідентичністю, які становлять 96,28% від загальної кількості населення. Разом з тим, про національно-етнічну ідентичність, яка є польською та іншою, ніж польська, заявило 974 852 осіб (2,56%). Ті, хто виключно декларував не польську національну чи етнічну приналежність, склали групу у розмірі 429 921 особи (1,13%), з них 32 073 (0,08%) – це ті, хто ідентифікується з двома не польськими національностями. До найбільш поширених інших, ніж польські, національно-етнічних ідентифікацій слід віднести сілезькі та кашубські етнічні групи. Загалом було зафіксовано 596 224 декларації сілезьких, при цьому менше ніж 1/3 з них (187 372) було виражено як одиночну ідентифікацію, частіше вказувалась ідентифікація сілезька разом з польською – у 385 046 випадках. У свою чергу, серед 179 685 осіб, які заявили кашубську належність, 166 839 були ті, хто заявив польсько-кашубську приналежність, тоді як лише 11 961 (менше ніж 7%) – виключно кашубську ідентичність (National Population).

На четвертому місці за кількістю знаходяться німці, яких налічується 132,5 тисяч осіб. На 2021 рік українців зазначалося 79,4 тисячі осіб, білоруси становили 54,3 тисячі осіб, англійці – 48,7 тисячі осіб та американці – 25,1 тисяч осіб (National Population).

Стаття 35 Конституції визначає, що «1. Польська Республіка забезпечує польським громадянам, які належать до національних та етнічних меншин, свободу збереження і розвитку власної мови, збереження звичаїв і традицій, а також розвитку власної культури. 2. Національні та етнічні меншини мають право на створення власних освітніх, культурних і таких, що опікуються релігійною самобутністю, інститутів, а також на участь у вирішенні питань стосовно їх культурної самобутності (Конституція).

А. Маліцька зазначає, що для етнополітичної ситуації в Польщі ключовим став 1989 рік, коли відбулося Офіційне визнання владою держави існування на території Польщі національних та етнічних меншин, а також виокремлення необхідності гарантування їм права на збереження своєї національної та культурної ідентичності. Перехід до нового устрою також сприяв інституціоналізації політики органів держави щодо національних меншин. Перший проект був розроблений Гельсінською Фундацією Захисту Прав Людини. До Сеймової Комісії з Питань національних та етнічних меншин проект був внесений восени 1993 року, а в січні 1994 року була створена відповідна підкомісія, яка розпочала роботу над законом. У 1994 році група експертів підготувала для Сеймової Комісії проект закону про права осіб, які належать до національних та етнічних меншин. При його розробці були використані досвід інших європейських країн у сфері регулювання прав національних та етнічних меншин (Маліцька, 2017, с. 59).

Проте, сам процес визнання національних та етнічних меншин не був швидким. Він включав вироблення чітких положень щодо гарантій свободи вираження національної приналежності, рівність перед законом, заборону примусової асиміляції та дискримінації осіб, що належать до національних меншин, а також принципи використання мови меншини як допоміжної мови. Крім того, дискусійними були питання щодо з виборчого права, а також пропозиції створення уповноваженого уряду з питань національних та етнічних меншин.

Тож, у Польщі правовий статус національних та етнічних меншин протягом багатьох років регулювався на основі міжнародного права та численних законів, які лише опосередковано стосувалися національних меншин. Починаючи з 2005 року, основним нормативним актом у цій сфері є Закон про національні та етнічні меншини та регіональну мову. Процес розробки остаточного тексту цього закону тривав понад двадцять років, і численні контрверсії, які викликали його проекти, є результатом дискусії державної влади та громадських організацій щодо проблематики національних меншин, що проживають на території Польщі. Варто зауважити, що ці контрверсії на етапі розробки закону стосувалися дуже невеликої групи польського суспільства, яка декларує національну приналежність, відмінну від польської, а саме близько 3–4% загального населення (Маліцька, 2017, с. 59).

Як зазначає О. Соколовський, «прийняття подібного закону не було чимось неочікуваним, оскільки Польща давно розвивала цю політику та намагалася її підтримувати. Влада Польщі продовжує розглядати національні меншини як спосіб посиленої та ефективної транскордонної співпраці. Попри це, слід відзначити, що прийняття згаданого вище закону було хоч і очікуваним, але затребуваним кроком, якого очікувала ЄС від держав Вишеградської групи» (Соколовський, 2021, с. 176).

Польща залишається прикладом мононаціональної держави. Згідно із Законом «Про національні та етнічні меншини та про регіональну мову», представником національної меншини є сукупність громадян Польщі, яка виконує одночасно наступні умови: 1) за чисельністю менша за решту населення Республіки Польща; 2) суттєво відрізняється від інших громадян за мовою, культурою чи традиціями; 3) прагне зберегти свою мову, культуру чи традицію; 4) усвідомлює власну історичну національну спільність і орієнтований на її вираження та захист; 5) її предки проживали на нинішній території Республіки Польща не менше 100 років; 6) ідентифікується з нацією, організованою у власній державі (O mniejszościach narodowych, 2005).

Законодавство Польщі визначає наступні національні меншини: білоруську, чеську, литовську, німецьку, вірменську, російську, словацьку, українську, єврейську. А також наступні етнічні меншини: караїмську, лемківську, ромську, татарську.

Ще одним важливим моментом внутрішнього статусу національних меншин є питання кашубів та сілезців, а також регіональної мови. Кашуби – західнослов'янський народ, чисельність його становить 200 тис., сконцентрований він в основному на півночі Польщі (Картузи та Гдина). Сілезці – ще один слов'янський народ, що проживає на півдні Польщі, а також у Чехії та Словаччині, також має власну культуру і мову (Соколовський, 2021, с. 176). Саме Законом «Про національні та етнічні меншини та про регіональну мову» були внесені певні корективи щодо статусу цих етнічних меншин, зокрема мовного питання.

Правове регулювання існування та діяльності організацій національних меншин у Польщі базується не тільки на внутрішньому законодавстві, але й на міжнародних угодах, укладених Польщею з іншими країнами. Хоча національним меншинам надаються певні пільги, вони не забезпечують їм повноцінної участі в політичному житті країни через нерівність у конкуренції з політичними партіями, які мають значно більшу підтримку серед населення. Не всі національні меншини висувують своїх кандидатів на вибори, і їхнє представництво може бути розпорошеним, що ускладнює їхню участь в політичному процесі. Однак об'єднання представників національних меншин мають певні привілеї, такі як звільнення від вимоги набрати 5% голосів на загальнодержавному рівні для входження до парламенту. Ця практика резервування або скасування бар'єру застосовується лише для одного місця. Однак ці привілеї доступні лише німецькій меншині, яка традиційно має кілька своїх представників у парламенті і є найбільшою серед цих груп (Матвієнків, 2022, с. 290).

Угорщина. За переписом населення 2011 року 83,7% населення Угорщини становлять угорці, а частка нацменшин складає 16,3%, серед яких 3,1% – роми, 1,3% – німці, 0,3% – словаки, 0,3% – румуни, 0,2% хорвати та ін. В Угорщині громадяни можуть назвати більше однієї етнічної приналежності, тому кількість національностей є більшою, ніж у загальній чисельності населення (Statistical Yearbook, 2013).

Після зміни політичного режиму в Угорщині, поряд з іншими важливими завданнями, виникло питання про реалізацію політики в інтересах національних меншин, яку підтримали Державні Збори. Ця політика має два основні напрямки: внутрішній, спрямований на забезпечення прав національних меншин в межах Угорщини, та зовнішній, який ставить за мету захист інтересів угорських громад за кордоном. Угорщина приймає ліберальну політику відносно національних меншин, сподіваючись отримати відповідну підтримку від держав, де проживають угорські громади. Протягом 1990-х років Державні Збори Угорської Республіки ухвалили численні спеціальні закони та інші нормативні акти з метою захисту прав меншин (Шипка, 2007, с. 211).

Закон «Про права національних та етнічних меншин», прийнятий в Угорщині 1993 р., визначає національні та етнічні меншини як будь-яку національну чи етнічну групу, яка є корінною на території Угорщини протягом принаймні одного століття, що є чисельною меншістю серед населення країни, членами якої є громадяни Угорщини, і яку відрізняє власна мова, культура, традиції від інших національних чи етнічних груп населення, і вона виявляє свідомість про свою спільноту, спрямовану на збереження своєї ідентичності, вираження та захист історично сформованих інтересів їхніх спільнот. Дія цього закону не поширюється на біженців, іммігрантів, осілих іноземних громадян та осіб без громадянства (Закон, 1993).

При чому в Законі зазначається, що меншини, які проживають в Угорській Республіці, є частиною влади народу. Їхня культура є частиною угорської культури. Право на національну або етнічну приналежність є фундаментальним правом людини, яке належить як окремим особам, так і громадам. Кожна меншина має право на існування та виживання як національна чи етнічна спільнота. Кожна спільнота меншини та особа, яка належить до меншини, мають право на безперешкодне життя на своїй батьківщині та контакти зі своєю батьківщиною. Право на батьківщину означає не тільки місце власного народження, а й свободу і захист прив'язаності до місця народження чи проживання батьків, опікунів, предків, своєї Батьківщини, її культури і традицій (Закон, 1993). Тож, Закон відносить до національних меншин болгар, циган, хорватів, поляків, німців, вірменів, румунів, сербів, словаків, словенів та українців.

Крім того, Закон Угорщини «Про права національних та етнічних меншин» надає національним меншинам і певні політичні права. Зокрема, Закон розрізняє індивідуальні та колективні права національних меншин та зобов'язує їх володіти угорською мовою. Тим не менше, передача повноважень від центру до регіонів – особливо у сфері культури, освіти і засобів масової інформації – не тільки допоможе розширенню прав і можливостей меншин, а й сприятиме демократизації більшості. Національні меншини повинні отримати певні вигоди, щоб не висувати свої більші претензії до держави (Adamczyk, 2022).

Проте, наразі уряд Угорщини ще не вирішив питання щодо представництва національних меншин у парламенті країни. З 2014 року вибори до органів самоврядування національних

меншин проводяться лише у населених пунктах, де проживає не менше 30 осіб відповідної меншини. Ці вибори здійснюються за відкритими списками, і представники національних меншин мають можливість на спеціальних умовах здобути місця депутатів в органах самоврядування населених пунктів.

Словацьчина. Після Оксамитової революції у 1992 році Чехословацьчина розпалася на Чехію та Словацьчину. Цікава ситуація щодо етнічних груп склалася у Словацьчині (частка нацменшин – 19,3%). За даними перепису населення 2011 року в країні словаки становлять 80,7% населення та виділяють три найчисельніші національні групи: угорці (8,5%), цигани (2%), русини (0,62%) (Словацьчина). Становище цих трьох груп абсолютно різне. Угорці активно представлені у всіх владних структурах, вони позитивно вплинули на приєднання країни до ЄС. У Словацьчині угорська меншина створила Словацьку угорську коаліційну партію (СУКП), що бере участь у правлячих коаліціях починаючи з 1998-го року. У період між виборами 1998-го і 2002-го року СУКП призначила віце-прем'єр-міністра, двох міністрів і державного секретаря в міністерстві освіти (Актуальні, 2004, с. 24).

В уряді, що прийшов до влади у жовтні 2002-го року, СУКП знову здобула посади заступника прем'єр-міністра з питань національних меншин та міністрів екології, сільського господарства, регіонального розвитку. Проте словацькі русини демонструють низьку політичну активність. Більш як 30% русинів, які брали участь в останніх парламентських виборах, не хотіли голосувати за жодну політичну партію, електоральні симпатії русинів повністю протилежні до угорських. Під час референдуму щодо приєднання Словацьчини до ЄС, русини дали чи не найбільший відсоток голосів проти, натомість голоси угорської меншини відіграли значну роль у становленні демократичної Словацьчини.

Ефективна участь національних меншин у політиці можлива за наявності відповідних законів. Права меншин у Словацьчині гарантує Конституція Словацької Республіки (1992 р.), Рамкова конвенція про захист національних меншин Ради Європи, «Закон про меншини» (1993 р.), «Закон про державну мову» (1995 р.), «Закон про мови меншин» (1999 р.), Зокрема, у «Законі про державну мову» зазначено, що «державна мова користується перевагою над іншими мовами, що використовуються на території Словацької Республіки... Словацька мова є вираженням суверенітету держави, бо «словаки складають єдиний державно-формуючий елемент Словацької Республіки». Велика частина словацької еліти виступає за концепцію національної держави, вважає Словацьчину перш за все державою словаків, тоді як угорська еліта сприяє мультикультуралізму. Ефективна політика, пов'язана з національними меншинами, виконується різними галузевими міністерствами, запровадженням посади віце-прем'єр-міністра з прав людини і меншин, створенням постійного органу – Ради з питань національних меншин і етнічних груп (функціонує як механізм запобігання та вирішення етнічних конфліктів) (Petőcz, 2010, с. 731).

Зараз у Словацьчині угорцям та представникам інших національностей «бронюються» місця в законодавчих органах влади різних рівнів. Також існує дозвіл на створення регіональних партій, які представляють інтереси національних меншин: 4 партії представляють угорську нацменшину, 5 партій ромів, 1 партія русинів-українців. Угорська меншина в Словацьчині є достатньо великою, щоб бути представленою в парламенті, а інші меншини здійснюють свої політичні права на регіональному чи місцевому рівні.

Чеська Республіка. Чеська Республіка (частка нацменшин становить 35,7%) визначається дослідниками як поліетнічна держава. Головні етноси країни: чехи – 64,3%, моравці – 5%, словаки – 1,4%, інші – 29,3% населення (Населення Чехії).

Відповідно до Закону Чеської Республіки про «Про права представників національних меншин та про внесення змін до деяких законів» від 2001 року, національна меншина в Чехії визначена як спільнота громадян Чеської Республіки, які проживають на території сучасної Чеської Республіки, які відрізняються від інших громадян, як правило, спільним етнічним походженням, мовою, культурою та традиціями, утворюють чисельну меншість населення і водночас виявляють волю вважатися національною меншиною з метою спільних зусиль щодо збереження та розвитку власної унікальності, мови та культури, а також з метою вираження та захисту інтересів своїх громади, яка склалася історично.

Членом національної меншини є громадянин Чеської Республіки, який стверджує, що належить до іншої національності, ніж чеська, і висловлює бажання вважатися членом національної меншини разом з іншими, які стверджують, що мають таке ж громадянство (Zákon, 2001).

Завдяки своєму географічному розташуванню, країна опинилась в епіцентрі трудових міграційних переміщень зі Сходу. Внаслідок цього поряд зі словаками, німцями та поляками, в етнопонаціональній структурі населення досить чисельно представлені насамперед етнічні громади українців, в'єтнамців та росіян. Також є білоруси, болгары, хорвати, угорці, роми, русини. У Чехії представникам національних меншин (загалом є чотирнадцять національних меншин) гарантовано право розвивати свою культуру, поширювати і збирати інформацію рідною мовою, об'єднуватися у національні громади. Існує дозвіл на створення регіональних партій, які представляють інтереси національних меншин на місцевому рівні.

«Закон про права національних меншин» гарантує особам, які належать до національних меншин право об'єднуватися в національні організації, політичні партії та політичні рухи. У Чеській Республіці особи, які належать до національних меншин, можуть утворювати свої організації без обмежень. Вони є незамінним гравцем у реалізації інтеграційної політики. Ці організації представлені громадськими об'єднаннями, що діють як некомерційні організації. Тільки деякі національні меншини можуть створювати державні корпорації або фонди. Національний принцип був установлений і щодо політичних партій і політичних рухів, але з короткостроковим формальним існуванням (крім циганської Громадянської ініціативи і угорського політичного руху «Співіснування», який зарекомендував себе на місцевому рівні) (Žemličková). І станом на кінець 2013 року було зареєстровано 771 громадська організація національних меншин у Чеській Республіці.

Тож, Чеська Республіка (частка нацменшин – 35,7%) – це поліетнічна держава, яка гарантує національним меншинам право розвивати свою культуру, поширювати і збирати інформацію рідною мовою, об'єднуватися у національні громади. Існує дозвіл на створення регіональних партій, які представляють інтереси національних меншин на місцевому рівні. Стандартам ЄС відповідає прийнятий Чехією «Закон про права національних меншин», який зобов'язав державні органи захищати права представників національних меншин відповідно до міжнародних стандартів.

На сучасному етапі спостерігається зростання впливу національних меншин на внутрішньо-державні процеси багатонаціональних країн. Це свідчить про важливу політичну роль національних меншин у державі. Створення політичних партій окремими національними меншинами та їх участь у парламентських та муніципальних виборах підтверджує цей факт. Часто рухи певної національної меншини мають свого союзника – конкретну політичну партію, яка репрезентує їхні інтереси на офіційному рівні.

Література

- Adamczyk Andrzej. National self-governments in Hungary and Serbia in the context of public power decentralising solutions. *Review of European and Comparative Law* 2022. Vol. 51, No. 4, pp 181, 2545-384X
- Chałupczak, H., Browarek, T. *Mniejszości narodowe w Polsce 1918-1995*. Lublin, 1998. 230 s.
- Kalman Petőcz. Participation of National Minorities in Decision Making in Slovakia. *European Yearbook of Minority Issues*. 2010. Vol. 7, Issue 1, p. 731-754. URL: <https://doi.org/10.1163/22116117-90001657>
- Malicka A. The legal status of national and ethnic minorities in Poland – Act on national and ethnic minorities and on the regional languages. Wrocław: E-Wydawnictwo. Prawnicza i Ekonomiczna Biblioteka Cyfrowa. Wydział Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego. 2017.
- Mansfeldová Zdenka. Central European Parliaments over Two Decades – Diminishing Stability? *Parliaments in Czech Republic, Hungary, Poland, and Slovenia. The Journal of Legislative Studies*. 2011. 17:2, 128-146. URL: <https://dx.doi.org/10.1080/13572334.2011.574023>
- National Population and Housing Census 2021 Population. Size and demographic-social structure in the light of the 2021 Census results. URL: <https://stat.gov.pl/en/national-census/national-population-and-housing-census-2021/final-results-of-the-national-population-and-housing-census-2021/size-and-demographic-social-structure-in-the-light-of-the-2021-census-results,6,1.html>
- O mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym: ustawa z dnia 6 stycznia 2005 r. URL: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20050170141/U/D20050141Lj.pdf>

Statistical Yearbook of Hungary, 2013. URL: https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/evkonyv/evkonyv_2013.pdf

Zákon o právech příslušníků národnostních menšin a o změně některých zákonů: ze dne 10. července 2001. URL: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2001-273>

Žemličková, G. Menšiny – základní informace. Národní informační centrum pro mládež. Режим доступа: <http://www.nicm.cz/mensiny-zakladni-informace>

Актуальні питання вітчизняної етнополітики: шляхи модернізації, врахування міжнародного досвіду / Н. В. Беліцер [та ін.] ; заг. ред. Ю. Тищенко; Укр. незалежний центр політ. дослідж. Київ: [Укр. незалеж. центр політ. дослідж.], 2004. 311 с.

Букчин М. Особливості реалізації та захисту виборчих прав національних меншин: європейське законодавство і досвід країн Вишеградської четвірки. Державна політика щодо захисту прав національних меншин: досвід країн Вишеградської групи / Колективна монографія. Львів. Видавництво «Сорока», 2019. 184 с.

Закон про права національних та етнічних меншин / Törvény a nemzeti és etnikai kisebbségek jogairól. 1993. évi LXXVII. URL: <https://mkogy.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99300077.TV>

Конституція Польської Республіки (з передмовою Володимира Шаповала). К.: Москаленко О.М., 2018. 84 с.

Луцишин Г. І. Функціонування політичної нації у поліетнічній країні. Науковий вісник ЛНУ ВМБТ імені С.З. Гжицького Том 11 № 3(42) Частина 1, 2009. С. 400-403.

Матвієнків С. Представництво національних меншин Польщі в органах державної влади. *Krakowskie Studia Małopolskie*. 2022, nr 4 (36). С. 281-301.

Мелеганіч Г. Тенденції етнополітичного розвитку Чеської Республіки. Вісник Маріупольського державного університету. 2014. Серія: Історія. Політологія, Вип. 11, С. 151-160.

Населення Чехії. Режим доступа: https://uk.wikipedia.org/wiki/Населення_Чехії

References

Adamczyk Andrzej. (2022). National self-governments in Hungary and Serbia in the context of public power decentralising solutions. *Review of European and Comparative Law*. 2022. Vol. 51, No. 4, pp 181. [in English]

Chałupczak, H., Browarek, T. *Mniejszości narodowe w Polsce 1918–1995*. Lublin, 1998. 230 s. [in Polish]

Kalman Petőcz (2010). Participation of National Minorities in Decision Making in Slovakia. *European Yearbook of Minority Issues*. 2010. Vol. 7, Issue 1, p. 731-754. URL: <https://doi.org/10.1163/22116117-90001657> [in English]

Malicka A. The legal status of national and ethnic minorities in Poland – Act on national and ethnic minorities and on the regional languages. Wrocław: E-Wydawnictwo. Prawnicza i Ekonomiczna Biblioteka Cyfrowa. Wydział Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego. 2017. [in English]

Mansfeldová Zdenka. Central European Parliaments over Two Decades – Diminishing Stability? *Parliaments in Czech Republic, Hungary, Poland, and Slovenia. The Journal of Legislative Studies*. 2011. 17:2, 128-146. URL: <https://dx.doi.org/10.1080/13572334.2011.574023> [in English]

National Population and Housing Census 2021 Population. Size and demographic-social structure in the light of the 2021 Census results. URL: <https://stat.gov.pl/en/national-census/national-population-and-housing-census-2021/final-results-of-the-national-population-and-housing-census-2021/size-and-demographic-social-structure-in-the-light-of-the-2021-census-results,6,1.html> [in English].

О mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym: ustawa z dnia 6 stycznia 2005 r. URL: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20050170141/U/D20050141Lj.pdf> [in Polish]

Statistical Yearbook of Hungary, 2013. URL: https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/evkonyv/evkonyv_2013.pdf [in English].

Zákon o právech příslušníků národnostních menšin a o změně některých zákonů: ze dne 10. července 2001. URL: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2001-273> [in Czech]

Žemličková, G. Menšiny – základní informace. Národní informační centrum pro mládež. Режим доступа: <http://www.nicm.cz/mensiny-zakladni-informace> [in Czech].

Aktualni pytannia vitchyznianoj etnopolityky: shliakhy modernizatsii, vrakhuvannia mizhnarodnoho dosvidu [Current issues of national ethnopolitics: ways of modernization, taking into account international experience] (2004). / N. V. Belitser [ta in.] ; zah. red. Yu. Tyshchenko; Ukr. nezaleznyy tseentr polit. doslidzh. – Kyiv: [Ukr. nezalezh. tseentr polit. doslidzh.], 311 s. [in Ukrainian]

Bukchyn M. (2019). Osoblyvosti realizatsii ta zakhystu vyborchых prav natsionalnykh menshyn: yevropeiske zakonodavstvo i dosvid krain Vyshegradskoi chetvirky. [Peculiarities of implementation and protection of electoral rights of national minorities: European legislation and experience of the Visegrad Four countries.]. *Derzhavna polityka shchodo zakhystu prav natsionalnykh menshyn: dosvid krain Vyshegradskoi hrupy / Kolektyvna monohrafiia*. Lviv. Vydavnytstvo «Soroка», 2019. 184 s. [in Ukrainian]

Zakon pro prava natsionalnykh ta etnichnykh menshyn / Törvény a nemzeti és etnikai kisebbségek jogairól. 1993. évi LXXVII. URL: <https://mkogy.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99300077.TV> [in Hungarian].

Konstytutsiia Polskoi Respubliky (z peredmovoiu Volodymyra Shapovala). (2018). K.: Moskalenko O.M., 84 s. [in Ukrainian]

Lutsyshyn H. I. (2009). Funktsionuvannia politychnoi natsii u polietnichnii kraini. [The functioning of a political nation in a multi-ethnic country]. *Naukovyi visnyk LNU VMBT imeni S.Z. Gzhytskoho Tom 11 № 3(42) Chastyna 1*, S. 400-403. [in Ukrainian].

Matviienkiv S. (2022). Predstavnytstvo natsionalnykh menshyn Polshchi v orhanakh derzhavnoi vldy [Representation of National Minorities of Poland in the Bodies of State Power]. *Krakowskie Studia Małopolskie*. 2022, nr 4 (36). [in Ukrainian]

Melehanych H. (2014). Tendentsii etnopolitychnoho rozvytku Cheskoi Respubliky. [Trends in ethnopolitical development of the Czech Republic]. *Visnyk Mariupolskoho derzhavnoho universytetu. Serii: Istoriia. Politolohiia, Vyp. 11*, S. 151-160. [in Ukrainian].

Naseleunia Chekhii. Rezhym dostupu: https://uk.wikipedia.org/wiki/Naseleunia_Chekhii [in Ukrainian].

Анотація

Матвієнків С. М., Лушагіна Т. В. Етнонаціональна політика у країнах Вишеградської групи. –

Стаття.

Дослідження присвячене аналізу етнонаціональної політики у країнах Вишеградської групи – Чехії, Польщі, Словаччини та Угорщини. Зокрема, робота спрямована на вивчення змін в політиці цих країн стосовно етнічних меншин, включаючи заходи, спрямовані на їх захист, рівноправ'я та культурну ідентичність. Дослідження враховує історичні та сучасні контексти, які вплинули на формування та розвиток етнонаціональної політики в кожній з цих країн. Аналізуються законодавчі акти, програми, стратегії та практичні заходи, спрямовані на взаємодію з етнічними меншинами. Дослідження також показує вплив політичних та соціокультурних чинників на формування етнонаціональної політики кожної з розглянутих країн. В результаті проведеного аналізу висувуються висновки щодо ефективності застосування різних підходів у взаємодії з етнічними меншинами в контексті країн Вишеградської групи.

Мета цієї статті полягає у розкритті сутності та особливостей етнонаціональної політики у країнах Вишеградської групи, а також виявлення перспектив для подальшого розвитку та удосконалення цієї політики з метою забезпечення гармонії, рівності та стабільності в суспільстві. Емпіричним матеріалом для даного дослідження стали: 1) законодавство країн Вишеградської групи; 2) документи національних товариств – програми; 3) матеріали конференцій, плани роботи, матеріали в мас-медіа, преса цих товариств; 4) результати соціологічних досліджень.

В результаті дослідження було показано, що реалізація прав національних та етнічних меншин в країнах Вишеградської групи здійснювалася в у напрямку гарантування соціальних, економічних, культурних прав. Проте, питання політичного представництва, зокрема на парламентському рівні залишається відкритим, що зумовлено непопулярністю партій за етнічною приналежністю та можливістю політизації етнічностей.

Ключові слова: етнонаціональна політика, національна меншина, етнічна меншина, політизація етнічностей.

Summary

Matviyenkiv S. M., Lushahina T. V. Ethnonational policy in the Visegrad Group countries. – Article.

This research is dedicated to analyzing the ethnonational policies in the Visegrad Group countries – Czech Republic, Poland, Slovakia, and Hungary. Specifically, the study aims to explore changes in the policies of these countries concerning ethnic minorities, including measures aimed at their protection, equality, and cultural identity. The research takes into account the historical and contemporary contexts that have influenced the formation and development of ethnonational policies in each of these countries. Legislative acts, programs, strategies, and practical measures aimed at interacting with ethnic minorities are analyzed. The study also demonstrates the impact of political and sociocultural factors on the formation of ethnonational policies in each of the countries under consideration. Conclusions regarding the effectiveness of various approaches in interacting with ethnic minorities in the context of the Visegrad Group countries are drawn as a result of the analysis.

The purpose of this article is to reveal the essence and peculiarities of ethnonational policies in the Visegrad Group countries, as well as to identify prospects for further development and improvement of this policy aimed at ensuring harmony, equality, and stability in society. The empirical material for this research includes: 1) legislation of the Visegrad Group countries; 2) documents of national associations – programs; 3) materials

of conferences, work plans, materials in mass media, press of these associations; 4) results of sociological research.

The research has shown that the implementation of rights of national and ethnic minorities in the Visegrad Group countries has been carried out towards ensuring social, economic, and cultural rights. However, the issue of political representation, particularly at the parliamentary level, remains open, influenced by the unpopularity of parties based on ethnic affiliation and the possibility of ethnic politicization.

Key words: ethnonational policy, national minority, ethnic minority, politicization of ethnicity.